

УДК 378

Ольга Драгінда (Україна)
ORCID ID: 0000-0002-1080-4817

**ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ
"МЕТОДИКА РОЗВИТКУ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ"
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІІІ КУРСУ БАКАЛАВРАТУ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ "ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
І ЛІТЕРАТУРИ, ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ"**

У публікації наведено методичний сценарій практичного заняття з курсу "Методика розвитку усного та писемного мовлення учнів" для студентів ІІІ курсу. Запропонований план складається з двох блоків завдань: завдання для школярів і завдання для студентів – тренінг для майбутніх учителів, метою виконання якого є навчити студентів моделювати уроки для ефективного опанування учнями 5-го класу навичок писемного мовлення, зокрема написання твору-розповіді на основі власного досвіду в художньому стилі. Завдання для текстової діяльності школярів поєднуються з опануванням мовних норм, жанрово-стильових особливостей аналізу та створення тексту й супроводжуються пам'яткою та двома мінісловниками, що необхідні учням для розуміння навчального матеріалу, його закріплення, цікавої та творчої текстотвірної діяльності. Завдання тренінгу для вчителя розроблені з метою вдосконалення та творчого доповнення завдань для школярів. Навчання учнів текстотворенню відбувається відповідно до вимог модельних навчальних програм з акцентом на розвиток творчого мислення студентів, що, зі свого боку, спонукає їх застосовувати певні тактики латерального мислення під час планування ефективних уроків для школярів.

Ключові слова: *план заняття, текст, твір-розповідь, художній стиль.*

Тема заняття:

Твір-розповідь на основі власного досвіду в художньому стилі

Тип заняття: комбіноване, практичне.

Цілі заняття:

практичні:

- розвивати вміння планувати уроки з української мови для учнів середньої школи,

- активізувати творчі здібності студентів.

освітні:

- формувати методичну грамотність,
- розширити знання студентів про тактики латерального мислення.

розвиваюльні:

- розвивати вміння текстотворення,
- розвивати пізнавальні здібності студентів.

виховні:

- формувати академічну культуру,
- формувати інтерес і позитивну мотивацію до навчання.

Методичне забезпечення

Олеся Любашенко, Ольга Драгінда

Розвиток усного і писемного творчого мовлення учнів: тренінг для вчителя-філолога : навч. посіб. / Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (рукопис).

Оснащення

1. Комп'ютер / ноутбук з доступом до інтернету.
2. Підручник.

План заняття

Завдання для школярів

1. Визначте до якого типу письмових текстів належать наведені нижче зразки (розповідь, опис, роздум) і проаналізуйте, на що вказують виділені словосполучення (напр. час, місце, подію, учасників, ситуацію).

Текст 1

Пригадую, коли осінь взялася збирати золото з дерев, відправляти у вирій птахів, мені захотілося погуляти лісом.

Наступного дня я вже простувала вузьенькою стежкою між деревами. Ловила в долоні листки, які тихо і повільно опадали додолу. Придивлялася, чи не заховався десь пізній осінній грибочок.

Через кілька хвилин мені вже здавалося, що берізки привітно всміхаються, дуби статечно вітають мене, а низенькі кущі ліщини намагаються поділитися зі мною осіннім спокоєм.

Раптом серед казкової тиші я почула, як низенький кущик заворушився, затряс гілками та осінніми прозорими листочками. Це настільки налякало мене, що я зупинилася. Хто ж міг порушити тишу?

Незабаром мої очі помітили невеличкий чорний клубочок. Створіння заворушилося, засопіло, з'явилася гостренька мордочка. Це був їжачок! Згодом кумедне звірятко зашаруділо сухими листочками і посунуло глибше під кущик.

Мені здалося, що їжачок прощально подивився на мене і посунув до своєї теплої нірки. Адже попереду – холодна зима. **Ось така історія трапилася** в осінньому лісі ...

(Джерело: Освітній канал "Уроки української..." / НУШ. 5 клас. Письмовий твір-розповідь на основі власного досвіду в художньому стилі. – YouTube.

Текст 2...

Текст 3 ...

2. Прочитайте про розповідь, її особливості та структуру.

❖ Пам'ятка А

Розповідь,

її особливості та структура

Розповідь – це висловлювання про події, що відбулися (відбуваються чи відбуватимуться) в певній послідовності. Ми використовуємо розповідь щодня, коли переказуємо своїм однокласникам про те, що трапилося з нами під час подорожі, на канікулах, коли інформуємо рідних, як пройшли тренування, турнір, вечірка тощо. У розповіді ми відображаємо свій досвід, тому в ній багато дієслів, характеристик часу, місця події. Коли ми викладаємо це на письмі, ми пишемо **розповідь**. Крім того, розповідь у художньому стилі – це оповідання. Як жанр літератури оповідання – невеликий прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на подіях, що відбуваються в природі, серед людей, з тваринами.

Таблиця 1

Структура розповіді		
Логічні складники		
Вступ	Основна частина	Завершення
		
Змістові складники		
подія, місце, час, учасники	подія у розвитку, зміни середовища, вчинки учасників	результат події і враження від неї
Композиційні складники		
зав'язка	розвиток, кульмінація	розв'язка

Особливості письмової розповіді:

- розповідати можна від першої особи, якщо сам автор і є оповідачем: *я пам'ятаю; мені кортить розповісти; був у моєму житті випадок;*
- розповідь від третьої особи пишуть, якщо оповідач є стороннім спостерігачем;
- у розповіді неодмінно є дійові особи;

- розповідати про події, враження, вчинки героїв слід послідовно, зрозуміло, зв'язно.

3. Запишіть у таблицю 2 слова і словосполучення, які можна використати для зв'язку частин тексту. Скористайтеся визначеннями у мінісловнику.

Таблиця 2

Зав'язка	Розвиток дії	Кульмінація	Розв'язка
Якось...	Згодом...	Зненацька...	Зрештою
Одного разу...	Наступного ранку...	Несподівано...	Врешті-решт...

❖ Мінісловник назв частин художнього тексту

Зав'язка _____

Розвиток дії _____

Кульмінація _____

Розв'язка _____

4. Прочитайте уривки тексту і визначте, якій структурній частині розповіді він відповідає.

А) *Згадав хлопчик про кошеня лише ввечері. Хутчій відчинив клітку і здивувався: Васько лежить поряд із кроликом і бавиться його довгими вухами. А той від задоволення аж очі примружив.*

(Джерело:

<https://tales.org.ua/podruzhylysia-2/>)

Б) *Раптом здійнявся вітер, сонце почало меркнути. Хтось із дорослих сказав, що зараз буде дощ. І справді, незабаром перші великі холодні краплі впали на землю, і дощ пустився щосили. Дитячий майданчик спорожнів, діти розбіглися по домівках, а ми з Дмитром сховалися у невеликій альтанці. Краплі дощу барабанили по покрівлі, залітали усередину – стало просто холодно...*

(Джерело: <https://ukrtvory.in.ua/kudipospishayesh-strumochnu-tvir-z-vlasnogodosvidu-na-osnovi-pobachenogo/>)

5. Проаналізуйте виділені слова як частини мови і визначте, яку композиційну роль вони відіграють у тексті:

- передають розвиток події
- називають місце,
- позначають час,
- учасників,
- позначають ситуацію,
- передають особливості події, почуття і враження учасників.

6. Пронумеруйте послідовність кроків у написанні розповіді.

... Складіть план.

... Напишіть розповідь на чернетці.

... Пригадайте факт із вашого життя чи життя близьких вам людей.

... Перепишіть розповідь начисто в зошит.

... Доберіть заголовок.

... Обміркуйте, із чого почати розповідь, що описати, як розвиватимуться події, що написати наприкінці.

... Перечитайте, відредагуйте речення, виправте помилки.

... Продумайте послідовність викладу думок.

... Знайдіть відповідні епітети, метафори, порівняння, синоніми, антоніми.

7. Ознайомтесь з інформацією про відомого сучасного перекладача, музиканта та громадського діяча Віктора Морозова.

Привіт, друзі! Я – Віктор Морозов, український співак, композитор, перекладач, член Українського ПЕН, української громадської організації, створеної з метою захисту свободи слова та прав авторів.

Завдяки мені з вами говоритимуть українською мовою зі сторінок книжок герої Джоан Ролінг, Роальда Дала та Джеремі Стронґа.

(Джерело: <http://surl.li/chtcv>)

Прочитайте уривок роману "Гаррі Поттер і філософський камінь" у перекладі Віктора Морозова.

"Одного разу тітка Петунія, якій набридло, що Гаррі завжди повертається з перукарні таким, ніби не був там зроду,

взяла на кухні **ножиці** й так **обчиржила** його, що він став майже лисий, проте не чіпала **чубчика**, щоб "приховати той жахливий шрам". Дадлі дурнувато на-сміхався з Гаррі, який не спав **цілісіньку** ніч, уявляючи, як він завтра прийде до школи, де вже й так **глузували** з його **обвислого** одягу й обмотаних **окулярів**. Але вранці виявилось, що його волосся точнісінько таке, як до того, коли його зістригла тітка Петунія. За це Гаррі мусив цілий тиждень просидіти в **комірчині**, хоча й намагався пояснити, що він не може пояснити, як воно відросло так швидко".

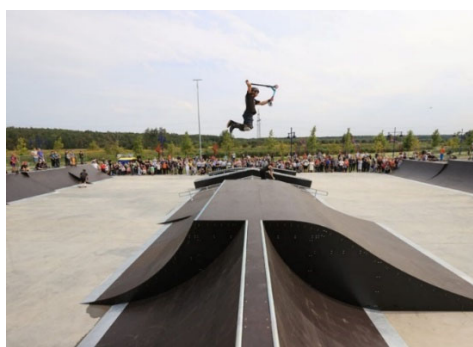
Дж. К. Ролінг (Ролінг, 2000)

Назвіть ознаки художнього стилю тексту.

8. Визначте частини мови виділених у тексті слів й охарактеризуйте їхні граматичні категорії.

9. Розгляньте серію світлин. Запропонуйте слова та словосполучення з усіх частин мови, що знадобляться вам для опису події, зображеної на фото, наприклад, *скейтпарк, майстер-класи професійних скейтбордистів, ролери, стрибати, вдало...*

10. Складіть свій план розповіді про подію, зображену на світлинах.

1

2

3

4

5

6

(Джерело: <https://bigkyiv.com.ua/na-naberezhnij-irpenya-vidkryly-skejt-park-yevropejskogo-zrazka-foto/>)

11. Прочитайте зразок розповіді, написаної вчителем, "Сюрприз для міста", про подію, зображену на світлинах. Перевірте, чи дотримався вчитель складеного на уроці плану.

12. Пригадайте 2–3 події з вашого життя, які вам найбільше запам'ятались чи були найбільш незвичними для вас. **Сформулюйте тему розповіді** про подію вашого життя, яку ви б описали у своєму творі.

Скористайтесь **підказками** з переліку нижче:

- *Я саме фотографував/ла свого/ю друга/подругу, аж раптом...*
- *Найбезглуздішою моєю витівкою було...*

- *Мені наснилось, що я був/ла вчителем/вчителькою і ось, що я зробив/ла...*

- *Я зустрів свого улюбленого персонажа і ...*

- _____
- _____

13. Складіть перелік слів і словосполучень, що характеризують обрану в попередньому завданні подію, і відобразіть у них:

- час і тривалість;
- місце і ситуацію;
- учасників;
- цікаві деталі, несподівані вчинки, емоційні моменти.

14. Проаналізуйте ці слова і словосполучення і запишіть їх у табл. 3, скориставшись визначеннями у мінісловнику.

Таблиця 3

Епітети	Метафори	Синоніми	Антоніми
...

❖ **Мінісловник стилістично забарвленої лексики**

Епітет _____

Метафора _____

Синонім _____

Антонім _____

15. Прочитайте пам'ятку про особливості написання розповіді в художньому стилі. Узагальніть, які засоби використовуються в художньому стилі української мови.

❖ **Пам'ятка Б**

Написання розповіді

- Зміст розповіді має відповідати темі (про що будете писати) та головній думці (що будете стверджувати, якої думки дотримуватися).

- Структурувати розповідь необхідно відповідно до заздалегідь складеного плану.

- Частина тексту мають бути логічно пов'язані.

- Необхідно стежити за порядком викладу думок, не писати зайвого, того, що не стосується теми та плану.

- Потрібно використовувати синоніми, епітети, багатство української мови.

- Мовні засоби, використані в розповіді, мають відповідати обраному стилю мовлення.

16. Напишіть розповідь у художньому стилі (оповідання) на основі власного досвіду з однієї з наведених нижче або інших тем:

1. **"Порятунок домашнього улюбленця"**

2. **"Що трапилося зі мною взимку (влітку, минулої суботи...)"**

3. **"Як мені пощастило під час (подорожі, канікул, свята)"**

4. **"Це запам'ятається мені назавжди"**

5. **"Як я був/була хоробрим / хорброю"**

6, 7, 8, 9, 10 _____

Тренінг для вчителя

1. Доберіть зразки тексту 2 і тексту 3 (завдання для школярів 1), щоб продемонструвати усі заявлені типи. Позначте в них композиційні частини, як у тексті 3.

Допоможіть учням пояснити відмінність між цими текстами.

2. Перевірте правильність заповнення таблиці (завд. 3) словами і словосполученнями, що використовують для зв'язку частин тексту (зв'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка). Складіть мінісловник відповідних термінів.

3. Заохочуйте учнів фантазувати, припускаючи уявний перебіг подій у текстах, застосовуючи **латеральну тактику ситуації припущення**.

4. Обговорюючи кроки, які учні мають здійснити для написання розповіді (завдання для школярів 6), застосуйте **латеральну тактику провокативного запитання**: *Якби ви уявили ці кроки у вигляді сходинок, на якій із них ви б спіткнулись чи й навіть упали?*

5. Дізнайтесь, чи знайомі учням персонажі творів згаданих авторів (завд. 7): Гаррі Поттером, Віллі Вонкою, Матильдою, алігатором Хрумайлом, міс Гармидер та ін. Доберіть для дітей ілюстрації або світлини окремих персонажів / перегляньте з учнями епізод з екранізації котрогось із цих дитячих бестселерів

лексичні одиниці, вжиті в переносному значенні	порівняння	епітети	антоніми
гіперболи	метафори	синоніми	пестливі слова

11. Доповніть перелік тем для розповідей учнів (завд. 16). Розробіть шкалу оцінювання з урахуванням:

- редагування розповідей;
- перевірки орфографічних помилок і правильності побудови речень;
- відповідності змісту твору його темі;
- дотримання структури;
- логічного та послідовного викладення думок;

/ прослухайте уривок аудіокниги. Сформулюйте п'ять завдань для п'ятикласників після перегляду чи прослуховування.

6. Запропонуйте свою серію світлин (завд. 10), які були б цікавими для п'ятикласників і стимулювали візуалізацію подій для їхньої розповіді. Складіть разом з учнями колективний план та обговоріть його.

7. На основі повідомлення на вебсайті (<https://bigkyiv.com.ua/na-naberezhnij-irpenya-vidkryly-skejt-park-yevropejskogo-zrazka-foto/>) напишіть зразок розповіді в художньому стилі від імені учасника/учасниці події (завд. 11). Допоможіть учням проаналізувати зразок з точки зору його структури, логіки та композиції, дотримання вимог художнього стилю.

8. Доповніть до 10-ти перелік підказок для вибору школярами тем їхніх розповідей (завд. 12).

9. Створіть мінісловник для завд. 14.

10. Допоможіть учням пригадати особливості художнього стилю (пам'ятка Б). Напишіть для дітей письмове пояснення особливостей мовних засобів художнього стилю з прикладами, таких як:

- використання мовних засобів, притаманних художньому стилю.

Список використаних джерел

Модельні навчальні програми для 5–9 класів Нової української школи (2022). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

Olha Drahinda (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-1080-4817

**PRACTICAL CLASS PLAN ON THE DISCIPLINE
"METHODOLOGY OF DEVELOPING ORAL AND WRITTEN SPEECH SKILLS IN STUDENTS"
FOR THIRD-YEAR BACHELOR STUDENTS
MAJORING IN "THEORY AND METHODS OF TEACHING UKRAINIAN LANGUAGE
AND LITERATURE, FOREIGN LANGUAGE IN SECONDARY SCHOOL"**

This publication is a lesson plan within the course of the methodology for the development of students' oral and written skills. Two sets of tasks within the lesson frame aim at training 3rd-year students as future teachers, who simulate model lessons for the effective teaching of written language skills to 5th graders. Writing a personal narrative is in the focus of teaching. Text writing skill are acquired together with the mastering of language norms, genre-related peculiarities of text analysis and creation. They are supplemented with a memo and two mini vocabularies meant to help students to grasp the material covered in class, to consolidate it and apply the knowledge when generating a new text. Teacher training tasks are designed to complete and improve the tasks for 5th graders. Developing the third-year students' teaching skills is fostered by enhancing their creative abilities when encouraging them to apply certain lateral thinking techniques in lesson planning.

Keywords: lesson plan, text, narrative, the belles-lettres style.

BIO

Olha Drahinda, PhD in Translation Studies, Associate Professor, Department of Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine. Area of research interests includes teaching language methodology and literary translation.

E-mail: olyadraginda@gmail.com